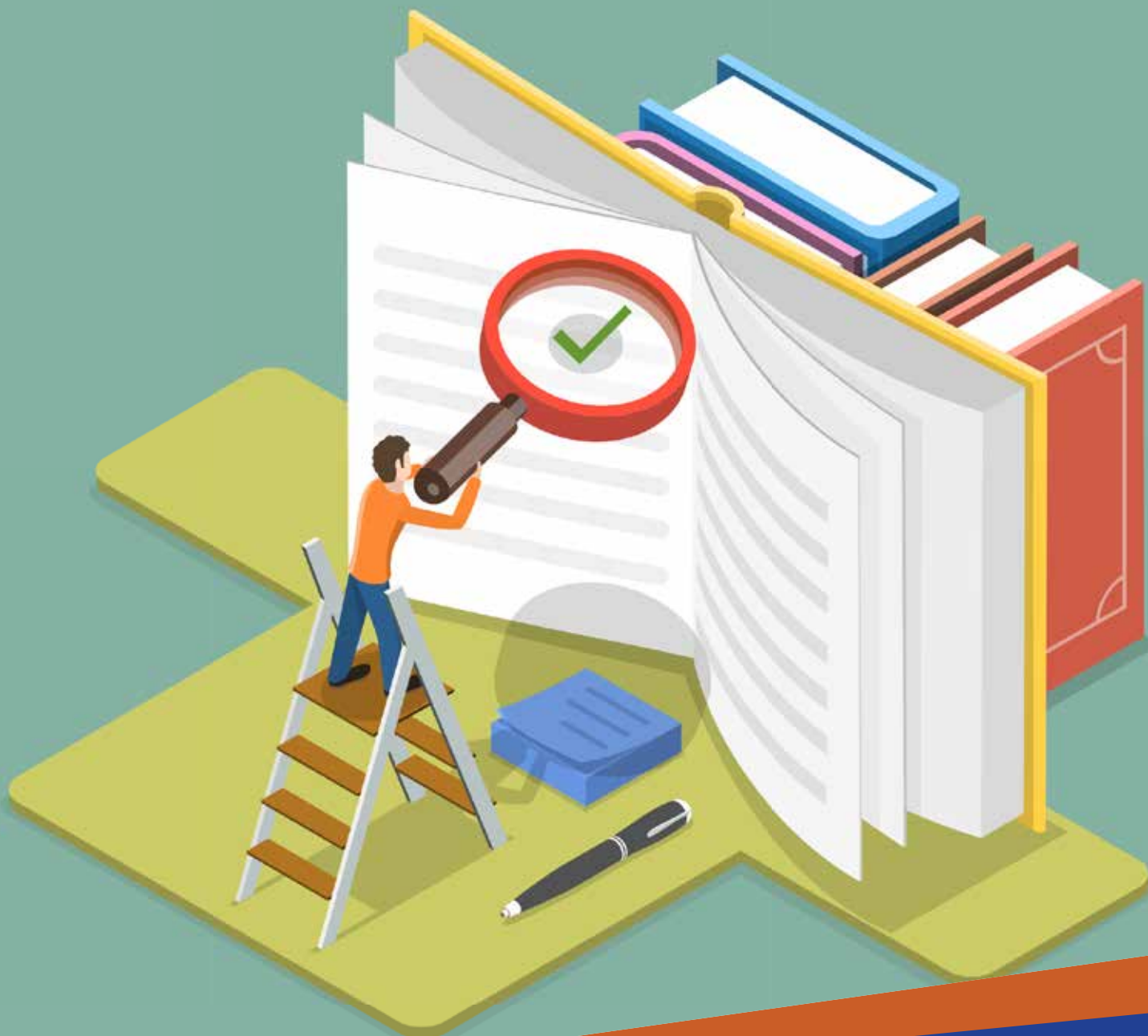

CORINT
PRO
EDUCAȚIE

Dezvoltarea competențelor-cheie prin strategii și instrumente didactice coerente

Material realizat de **prof. dr. DIANA POPA**, inspector în cadrul
Inspectoratului Școlar Județean Bihor

Etimologia

Etimologia și straturile culturale ale limbii

Profesorul Grigore Brâncuș, membru titular al Academiei Române, director onorific al Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan–Al. Rosetti” susține că **substratul** limbii române este limba dacică.

- literatura reflectă istoria limbii române
- etimologia facilitează:

- ✓ dezvoltarea gândirii analitice
- ✓ conectarea limbii române la literatură
- ✓ creșterea vocabularul activ
- ✓ nuanțarea interpretării argumentative
- ✓ furnizarea instrumentarului lingvistic necesar conștientizării lingvistice

- **Programa de limba și literatura română – clasa a IX-a – 2026/2027 (Anexa 2)**
- **Competența generală:**

3. Valorificarea resurselor limbii și a variației formelor ei pentru receptarea, evaluarea și producerea mesajelor orale și scrise, prin raportare la intenția comunicativă, la contextul comunicării și la normă

Competențe specifice:

3.1. Identificarea formelor de variație lingvistică istorică și regională pentru înțelegerea contextului

- stabilirea **etimologiei unor cuvinte** prin recurs la dicționare, consultate în variantă clasică sau digitală
- elaborarea unor hărți digitale/multimodale cu regionalisme identificate în operele literare studiate
- rescrierea unui fragment de text vechi în limbaj de social media sau jurnalistic actual

Etimologia și stilistica autorului

Unii autori preferă anumite straturi etimologice.

Exemple:

- Mihai Eminescu – latinisme + arhaisme → solemnitate, caracter mitic
- I.L. Caragiale – neologisme grecești/franceze → ironie, parodie
- Liviu Rebreanu – lexic arhaic/slav → gravitate, teluric

Elevii pot construi **profiluri lexicale** ale autorilor.

Elevii pot determina procentual lexicul unui fragment în:

- cuvinte de **origine latină** (stabilitate, continuitate)
- cuvinte **slave** (viață rurală, morală)
- cuvinte greco-**fanariote** (administrație, mediul aristocratic, universul urban)
- **turcisme** (cotidian, gospodărie)

➤ Până spre sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui de-al XIX-lea, majoritatea oamenilor erau identificați prin: prenume („Ion”), eventual un determinant contextual: tatăl („Ion al lui Gheorghe”), ocupația („Ion fierarul”), localizarea („Ion din Vale”, „Moldovan”), satul (Mihail din Sadova).

➤ În slavona de cancelarie (folosită în Țările Române până în sec. XVII–XVIII), *sin* = fiu, descendent direct (Petru *sin* Ion).

➤ Numele de familie nu erau încă stabilizate, documentele juridice (hrisoave, danii, hotărnicii) aveau nevoie de identificare precisă, patronimia fiind cea mai sigură metodă.

➤ „*Sin*” funcționează ca marcator de filiație, nu ca element onomastic ereditar.

➤ Termenul slavon „*sin*” a avut în documentele medievale românești rolul de indicator patronimic, marcând filiația directă. Elementul „*sin*” a fost o soluție tranzitorie, fiind înlocuit de sufixul „*ovici*”. Odată cu trecerea de la identificarea descriptivă la numele de familie ereditare, această funcție este preluată de sufixul *-escu*, devenit specific onomasticii românești moderne.

➤ Sufixul „*escu*” este echivalentul românesc al sufixului „*ovici*”. Ambele transmit aceeași relație filială, dar în registre lingvistice diferite: unul sud-slavonesc, unul românesc.

Etapă	Formă	Exemplu
Slavonă (sec. XIV–XVII)	sin	<i>Marin sin Ion</i>
Română veche	al lui	<i>Marin al lui Ion</i>
Română modernă (sec. XIX)	-escu	<i>Marin Ionescu</i>

Originea numelui „Emin”

- În cazul familiei lui Mihai Eminescu, numele de familie „Eminovici” vine de la tatăl său, Gheorghe Eminovici.
  - Rădăcina „Emin” nu este românească propriu-zis, ci are o origine mai veche, orientală.
  - Se pare că „Emin” provine din turco-arabicul „Emîn”, care înseamnă „credincios, cinstit, demn de încredere”. Acest prenume circula în spațiul otoman și a pătruns și în Balcani.
- Atașarea sufixului slavon „-ovici”, scris și „-ovic”, are valoare patronimică, indicând descendența dintr-un tată sau strămoș.
- Emin → Emin+ovici = „fiul lui Emin”
  - George Călinescu, Camil Petrescu, Nicolae Manolescu, Eugen Lovinescu

Etimologia numelor scriitorilor români

Numele Pogor de unde provine?

- „Pogor este un nume prezent și astăzi la noi (dar mai cu seamă în Basarabia). La început, nume de Botez, respectiv prenume, dat celor născuți de Pogorârea Duhului Sfânt, așa cum avem Ispas pentru Înălțarea Domnului, ori Pascu pentru Paști.
- După 1800, este întâlnit mai ales ca nume de familie. Personalități ce au purtat acest nume: Vasile Pogor (fondator al societății Junimea și al revistei Convorbiri literare).
- Filiația se stabilea **prioritar pe linie paternă**, dar **numai dacă paternitatea era recunoscută** juridic sau social.
- Filiația paternă implică: recunoaștere explicită a tatălui, integrarea copilului în neamul acestuia, transmiterea numelui, a statutului și eventual a averii.

În cazul copilului nerecunoscut de tată, sau în cazurile în care mama devenea „capul familiei”, s-a utilizat derivarea numelui din antroponimul matern: Amariei, Aioanei.

Etimologia numelor străine

Formarea numelor patrimonice sunt diferite în funcție de țară și de istoria acesteia. Cele mai reprezentative exemple sunt:

- Irlandezii au adoptat prefixul „O” pentru a indica descendența (O’Dwyer, O’Connor, O’Brien)
- Rușii, care foloseau cel mai adesea „ovici” și „ski” pentru a desemna descendența dintr-o familie. Feodor Mihailovici Dostoievski însemna „Feodor, fiul lui Mihai, din familia/neamul Dostoi(evski)”. Sufixul „ski” exprimă apartenența teritorială, familială sau simbolică. Limba română a fixat patronimicul ca nume de familie (Popescu), rusa a păstrat patronimicul separat (Mihailovici), ca element viu și funcțional.
- Americanii utilizează aceeași formulă patronimică prin alăturarea termenului „son” - Johnson = John’s son/fiul lui John, Wilson, Anderson, Robinson, Carlson, Thomson.